

Bevezető a Gazdaság és Jog 2013. júniusi számához

Tisztelt Olvasó!

Az új Polgári Törvénykönyv alapvető változásokat hozott a polgári jogi felelősség rendszerében és a hitelezővédelemben. A Gazdaság és Jog ez évi júniusi száma tematikus szám, a vezető tisztségviselők felelősségi fokozása és a hitelezővédelem kiterjesztésének új intézményeivel foglalkozik.

A főszerkesztő

A vezető tisztségviselők magánjogi felelősségének mércéjéről és irányairól az új Ptk. alapján

I. A hatályos jogi helyzetkép

A felróhatósági alapú tisztségviselői menedzserfelelősség mércéjéről vagy a *culpa in concreto*t lehet alkalmazni a jogalkotás és jogalkalmazás során – azaz olyan szorgalom és gondosság kifejtését követelni meg a tisztségviselőtől, amelyet saját ügyeiben szokott tanúsítani –, vagy azt az ilyen tisztséget betöltő személyektől elvárható fokozott gondosság zsinórmértékéhez indokolt igazítani. Úgy ítélem meg, hogy korunkban az utóbbi szigorúbb felelősségi elvárás szükséges, hiszen a felelősség alóli kimentésre nem szolgálhat példának okáért indokul az egyéni hanyagság, nemtörődömség. A vezető tisztségviselői menedzseri tevékenység rendszerinti színtere az idegen vagyonnal történő gazdálkodás és üzleti tevékenység irányítása, ezért nem lehet mentesülni a felelősség alól annak bizonyításával, hogy a vezető saját ügyeiben sem elég gondos és előrelátó. Ennek megfelelően a külföldi társasági jogokban is az üzleti életben általában megkívánt körülmétekintéshez és gondossághoz igazodóan ítélik meg az ügyvezetésre jogosult személy felróhatóságát. [Vö.: Kölner Kommentar zum AktG. (1970) 93. § 12. és 36. pontjaival, a Fischer/Lutter, GmbH Kommentar, 11. Auflage (1985) 43. § 2. és 4. pontjaiban foglaltakkal, és D. Vidal: droit des sociétés, 3e Edition, L. G. D. J. Paris, 2001., 204 – 205. oldalon található álláspontjával.]

A vezető tisztségviselő menedzserek esetében a gazdasági élet megnőtt jelenkori kockázatossága, bizonytalanságai miatt különösen indokolt az elvárhatóság körében, az eset összes körülményeinek figyelembevétele és általa egy nagyobb fokú egyediesítés is. Az ügyvezetési magatartások megítélésénél nem lehet elvonatkoztatni a konkrét körülményektől, adottságoktól. Jelesül a vállalati környezettől, a szervezeti struktúrától, a konkrét gazdasági szituációtól, melyek mindig egy meghatározott döntési helyzetet jelentenek

a menedzsment számára. E mérce kerül megfogalmazásra abban a kúriai döntésben, amelynek megfelelően a gazdasági társaságnál munkaviszonyban álló vezető tisztségviselő az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható gondosságot akkor tanúsítja, ha a társaság által kötendő szerződés valamennyi gazdálkodási szempontú feltételét igyekszik megismerni és feltárni. A körülmétekintő eljáráshoz a munkáltató ésszerű és megalapozott döntését elősegítő – általában előzetes – tájékoztatása is hozzátartozik, különösen, ha a szerződés jelentős mértékű vagyont érint (EBH 2012.M.11.). Különösen nehéz krízishelyzetekben adott gazdasági kockázatot előzetesen felmérni és előre látni a döntés hatásait, következményeit. Erre tekintettel kell lenni az elvárhatósági kritérium alkalmazása során is. Az objektív szempontokon túl a méltányosságnak is teret kell biztosítani és ez okból egyes személyes mozzanatok értékelése sem maradhat el. Szerepe lehet így a társaság vezetésére való rátermettségnek, a szakértelemnek, képességeknek, lehetőségeknek is.

Megítélésem szerint a vezető tisztségviselők esetében az elvárhatóságnak két fontos, egymással összefüggő szintje van. A meghatározó elsődleges felelősségi kör konkrét ügyvezetői kötelezettségek metszetében vizsgálendő. Adott gazdasági társaság esetében jelenti ez a legfőbb szerv határozatainak végrehajtását, a jogszabályokban és a társaság létesítő okiratában meghatározott kötelezettségek teljesítését. Az ennél tágabb felelősségi sziluett a vezető tisztségviselőkkel szemben a gazdasági-társadalmi általános elvárás, melynek igen erős a morális tartalma. Ezt a tartalmat a bírói döntések építik. A bírói ítéletben mint tükörben válik láthatóvá az ilyen tisztséget betöltő személyekkel szemben elvárt felelősségi emberkép. A bíró, amikor a konkrét ügyvezetési magatartást felelősségi mérlegen méri meg, egyszerre van figyelemmel a társaságon belüli konkrét helyzetre, de emellett egy általános társadalmi elvárásra is tekintettel van.

A magánjogi menedzserfelelősség kétirányú: a társasággal és a tagokkal szemben kontraktuális, míg a harmadik személyek irányába deliktuális felelősség.

1. A társasággal és a tagokkal szembeni felelősségről

A vezető tisztségviselő a törvényi kereteken belül a társaság üzletpolitikájának tényleges alakítójának számít, a társasággal és a tagokkal kapcsolatos kártérítési felelőssége számos kötelezettség megszegéséhez köthető. Így

a) ha a rá vonatkozó kogens jogszabályi előírásokat nem tartja be,

b) túllépi a megbízása és a képviseleti jogköre határait,

c) megszegi a társasági szerződést,

d) a legfőbb szerv határozatait nem hajtja végre,

e) a társaság számára – a normál üzleti kockázat mértékét meghaladó – előnytelen, kárt okozó ügyleteket köt, f) a magánügyleteit és a társasági ügyleteket összevegyíti,

g) az ún. kockázatos „in sich” ügyleteket, amelyek ha veszteségesek, akkor azokat a társaság ügyleteként kezeli, egyébként meg saját hasznára fordítja,

h) tisztességtelen versenyügyletek megkötésében közreműködik,

i) indokolatlanul nagy províziókat, juttatásokat köt ki a javadalmazása körében,

j) az éves üzleti jelentés és mérleg elkészítésére és nyilvánosságra hozatalára vonatkozó szabályokat nem tartja be,

k) a jegyzett tőke terhére osztalékkifizetést eszközöl,

l) nem jelent csődöt, jóllehet a fizetéseképtelenség veszélye fennáll,

m) a törvényen nyugvó adatszolgáltatási és bejelentési kötelezettségeit elmulasztja.

A felelősségnek irányt szabó törvényi mérce, hogy a vezető tisztségviselők a gazdasági társaság ügyvezetését az ilyen tisztséget betöltő személyektől általában elvárható gondossággal – és ha a törvény kivételt nem tesz –, a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegessége alapján kötelesek ellátni. A még hatályos Gt. szerint a vezető tisztségviselők a polgári jog általános szabályai szerint felelnek a gazdasági társasággal szemben a jogszabályok, a társasági szerződés, illetve a gazdasági társaság legfőbb szerve által hozott határozatok, illetve ügyvezetési kötelezettségeik felróható megszegésével a társaságnak okozott károkért. Ahogy a Fővárosi Ítéltábla mondja: Az ügyvezetőnek elsődlegesen saját cége érdekeit kell képviselnie és ez nem terjedhet addig, hogy a megrendelő jövőbeni teljesítésének reményében tartsa életben szállításaival a megrendelőt a saját gazdasági biztonsága figyelmen kívül hagyásával. (Lásd a Fővárosi Ítéltábla 11. Gf. 40.154/2008/5. számú ítéletét.)

A bírói gyakorlatban az elmúlt néhány évben több iránymutató döntés is született a vezető tisztségviselők felelősségét megalapozó magatartásokkal összefüggésben. A joggyakorlati tendenciákat leginkább a következő esetekből tudjuk felvázolni:

Felróható, ha a vezető a gazdasági társaság helyzetét, valamint a piaci környezetet teljes egészében tévesen

felmérve, *előre láthatóan és kirívóan ésszerűtlen kockázatot vállalt*. Példának okáért úgy köt általa nem ismert idegen nyelven szerződést, hogy annak valós jogi tartalmáról nem győződik meg, nem gondoskodik megfelelő biztosítékokról a teljesítés megtörténte érdekében, a cég követeléseinek behajtása érdekében nem tesz intézkedéseket (lásd EBH 2011. 2417.). Az ügyvezető akkor sem jár el az elvárt fokozott gondossággal, ha a kft. nevében olyan személynek nyújt kölcsönt, akinek személye nem azonosítható, sem ő, sem vagyona nem lelhető fel és ezért a követelés behajthatatlan (lásd a BH 2011/288. számú döntését).

A kártérítési felelősség mellett munkajogi jogkövetkezményeket (rendkívüli felmondást) is eredményezhet a munkaviszonyban álló vezető tisztségviselő azon gondatlan magatartása, ha nem tárja fel és nem ismeri meg a társaság által kötendő szerződés valamennyi, a gazdálkodás szempontjából lényeges feltételét. Nem segíti elő megfelelő tájékoztatással a munkáltatója észszerű és megalapozott döntésének meghozatalát olyan szerződés tekintetében, amely jelentős mértékű vagyont érint (lásd az EBH 2011. 2417. számú döntését).

A vezető tisztségviselő által a társaságnak okozott kár megtérítésére irányuló perben – a kártérítési felelősség szabályainak megfelelően – a bizonyítás teher alapján a társaságnak kell bizonyítani a jogellenes magatartást és az azzal okozati összefüggésben keletkezett kárt, a vezető tisztségviselőnek pedig azt, hogy az ilyen személytől elvárható fokozott gondossággal járt el. Ugyancsak vizsgálni szükséges azt, hogy a gazdasági társaság a kárelhárítási és kárenyhítési kötelezettségének eleget tett-e? (Lásd az LB Gf. I. 30.954/2001/4. számú határozatát és a BDT 2012.2619. számú döntését.)

2. Felelősség harmadik személyekkel szemben.

A hatályos Gt.-beli általános felelősségi szabály alapján a társaság felelős azért a kárért, amelyet vezető tisztségviselője e jogkörében eljárva harmadik személynek okozott. E felelősségi rendelkezés alapján a vezető tisztségviselő harmadik személyekkel szembeni felelőssége elválik a társasággal kapcsolatos felelősségtől. A francia jog és joggyakorlat alapján lehet megkülönböztetni például az ún. leválasztható vétkesség (faute détachable) alapján a társasággal szemben fennálló és a harmadik személyek irányába érvényesülő felelősséget. Ez utóbbi körbe azok a tevékenységek tartoznak, amelyek a társaság szolgálatán kívüli vétkes tevékenységgel állnak okozati kapcsolatban (vö.: Le Cannu: Droit des sociétés, 2e Edition, Montchrestien, Paris, 2003. 283. o.). Ezen általános felelősségi norma azon alapul, hogy a társaság vezetőjének magatartása lényegében a társaság magatartásának számít. Ennek megerősítését tapasztalhatjuk egy iránymutató döntésben, ahol az is kimondásra került, hogy a gazdasági társaság vezérigazgatójának a társaság képviseletében való eljárása során kifejtett magatartásával harmadik személynek okozott kárért a társaságot terheli a felelősség függetlenül attól, hogy e magatartással összefüggésben a büntetőbíróóság felelősségét megállapította (lásd a BDT 2008. 1818. számú döntését).

II. Az új Polgári Törvénykönyvvel beköszöntő változásokról

A vezető tisztségviselők harmadik személyekkel szembeni felelőssége a társaság fenyegető fizetéseképtelenségének beköszöntével támad fel. A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet lényegében az adós esedékes számláinak kielégítéséhez szükséges likvid pénzeszközök elégtelenségét jelenti (lásd Gf. I. 30.344/2011/2.). A Pécsi Ítéltábla egyik döntésében kimondta, hogy bekövetkezik a fenyegető fizetéseképtelenség, ha a termelő tevékenységet már nem folytató adós úgy nyújt kölcsönt egy (kapcsolt) vállalkozásnak, hogy a kölcsönadás időpontjában a vele szemben fennálló, felszámolási kérelmet is megalapozó *követelések összege meghaladja a vagyont* (lásd BDT 2010. 2282.).

A felszámolás alatt álló adós cég ügyvezetője mögöttes kártérítési felelősséggel helytállni tartozik az adós tartozásaiért, ha ügyvezetői feladatait a társaság fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetének bekövetkeztét követően nem a hitelezői érdekek elsődlegessége alapján látja el (lásd a BDT 2009. 2169. számú határozatát). Ez a hitelezői érdek példának okáért jelentheti azt, hogy a társaság végelszámolással és ne felszámolással szűnjön meg, hiszen a felszámolás során a cég vagyonának értékesítése lényegesen kedvezőtlenebb feltételekkel történik. E tekintetben is a jóhiszemű és tisztességes eljárás követelménye szerint kell eljárjon, és nem helyezheti saját és családja érdekeit a társaság érdeke elé (lásd a BDT 2012. 2782. számú döntést és a BH 2012. 101. számú döntést). („*Wrongfull trading*”).

A helytállási kötelezettség csak a ki nem elégített hitelezői követelések olyan mértékéig áll fenn, amilyen mértékben a társaság vagyona a vezető tisztségviselő felróható eljárása folytán csökkent (lásd a BDT 2012. 2619. számú döntést).

A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet kialakulásáért az ügyvezetőnek a társaság hitelezőivel szemben ugyanakkor nincs helytállási kötelezettsége. A fizetéseképtelenség előidézésért, a fizetéseképtelenség bekövetkezését megelőzően tanúsított magatartásokért, az ezt megelőző gazdasági tevékenység veszteségéért, és a bekövetkezett vagyonszűnésért az ügyvezető a társaság felé felel a Gt. 30. § (2) bekezdése alapján. A Cstv. 33/A. §-a által alapított kártérítési felelősség megállapítására tehát csak a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezése utáni vagyonszűnés, és csak az ezt követő időre eső ügyvezetői magatartás adhat alapot (lásd a Pécsi Ítéltábla Gf. IV. 30./2010/5. számú döntését). Nem a teljes ki nem elégített hitelezői követelés, hanem csak a vezetői mulasztással kapcsolatos vagyonszűnés összege a kár.

A gazdasági társaság volt ügyvezetője köteles elszámolni a felszámolási eljárás alá vont társaság vagyonával. A leltárral alátámasztott, tevékenységet lezáró mérleg aláírásával azok tartalmáért felelősséget vállal és az abban foglaltak valóságát ismeri el. Az ügyvezető a kártérítési felelőssége kimentése körében a saját számviteli, adózási szabályokat sértő eljárására sikeresen nem hivatkozhat (lásd a BDT 2012. 2788. számú határozatot és a BDT 2011. 2602. számú döntést).

Az új Polgári Törvénykönyv Jogi személyekről szóló Harmadik Könyvében a jogi személyek tagjai, alapítói mellett a tisztségviselők magánjogi felelőssége a gazdasági-piaci realitásokhoz jobban hozzáidomul. Kitérésre került az a felelősségi vákuum is, amely a nem gazdasági társaság jogi személy tagjai és tisztségviselői esetében (pl. egyesületek) indokolatlanul felelőtlenséget biztosított. (Vö.: Nochta Tibor Az állandóan változó polgári jog és az új Polgári Törvénykönyv című tanulmányának 156. oldalán írottakkal. Megjelent: Ünnepi kötet Tamás Lajos tiszteletére. Pécs, 2011. PTE ÁJK. Szerk.: Nochta T.–Márton M.–Mátyás M.)

Az új Polgári Törvénykönyv a vezető tisztségviselők (menedzserek) felelősségét mozaikszerűen részben a jogi személyekről szóló Harmadik Könyvbe, részben a Hatodik Könyvbe a deliktális felelősségi szabályokba ágyazta.

1. A vezető tisztségviselők jogi személyekkel és a harmadik személyekkel szembeni általános felelőssége

Az új Polgári Törvénykönyv valamennyi jogi személy vezetőjét egységesen vezető tisztségviselőként nevezi meg, mely egyben speciális felelősségi státust is jelent. Ennek megfelelően a vezető tisztségviselő az ügyvezetési tevékenysége során a jogi személynek okozott károkért a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályai szerint felel a jogi személlyel szemben. E kontraktuális alapú felelősség alkalmazása azon szerződéses jellegű jogviszonyra vezethető vissza, amely vagy munkajogi jogviszony, vagy tisztán polgári jogi jellegű megbízási jogviszony.

Emellett a jogi személy vezető tisztségviselőjének az új Ptk. LXIX. Fejezetében a „Felelősség más személy által okozott kárért” szabályozás körében a deliktális felelősségét a kódex a jogi személlyel egyetemlegesen állapítja meg. Ennek megfelelően, ha a jogi személy vezető tisztségviselője e jogviszonyával összefüggésben harmadik személynek szándékosan kárt okoz, a károsulttal szemben a jogi személlyel egyetemlegesen felel.

A társaságok esetében is az egyetemlegesség, a társaság és a vezető tisztségviselő harmadik személyek irányába fennálló helytállási kötelezettségét egybeforrasztja, jóllehet a tényleges károkozó magatartást a vezető tisztségviselő tanúsítja. Ennek magyarázatát abban lehetséges meglelni, hogy a vezetői tisztségviselők a társaságot életre keltő és életben tartó tényezői, tevékenységük a társaság tevékenységének számít kifelé. A harmadik személyek (főként hitelezők) számára többletbiztosítékkal bír, ha a vezető tisztségviselő az ügyvezetési tevékenységével harmadik személyeknek okozott kárért a társasággal együttesen maga is helytállásra köteles, mégpedig azonos módon, az egyetemleges felelősségre tekintettel.

Az egyetemleges felelősségi (helytállási) következményt ugyanakkor csak akkor indokolt megállapítani,

ha ez a prevenció érdekében hasznos. A jogi személyiség (szervezeti jogalanyiség) nem biztosíthat a menedzsment számára csalárd és jogellenes eljárások esetén az egyetemlegességi főszabály által enyhébb felelősségi helyzetet. A súlyos visszaéléseket nem takarhatja el még részben sem a jogi személyiség palástja. A nem jogkörében kárt okozó, a társaság jogi személyiségevel visszaélő, jogellenesen és csalárd módon eljáró tisztviselő felelőssége egy jogi személyiség falán áthajló önálló sui generis ága a felelősségnek.

2. A vezető tisztviselő társasággal és harmadik személyekkel szembeni kártérítési felelőssége

A Jogi személyekről szóló könyvben a gazdasági társaságok vezető tisztviselői tekintetében e jogi személyek üzletszerű vállalkozási tevékenységéből fakadó speciális felelősségi többlétszabályok is vannak.

Így a vezető tisztviselő a társaság ügyvezetését a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegessége alapján önállóan látja el. E minőségében a jogszabályoknak, a társasági szerződésnek és a társaság legfőbb szerve határozatainak van alávetve. Az önfelelőség elvére visszavezethetően, a vezető tisztviselőt a társaság tagja nem utasíthatja, és hatáskörét a legfőbb szerv nem vonhatja el. Az eltérő tulajdonosi szituációból levezethetően, az egyszemélyes gazdasági társaságnál az egyedüli tag az ügyvezetésnek utasítást adhat, amelyet a vezető tisztviselő köteles végrehajtani.

A társaságok speciális, az ügyvezetési felelősségre is kiható hatalommegosztási szerkezetéből következik, hogy itt a vezető tisztviselők tekintetében ismert az ún. felmentvény intézménye. Az új kódex is ennek megfelelően rendelkezik úgy, hogy ha a társaság legfőbb szerve a vezető tisztviselő kérésére a beszámoló elfogadásával egyidejűleg az előző üzleti évben kifejtett ügyvezetési tevékenység megfelelőségét megállapító felmentvényt ad, a társaság a vezető tisztviselő ellen akkor léphet fel az ügyvezetési kötelezettségek megsértésére alapozott kártérítési igénnyel, ha a felmentvény megadásának alapjául szolgáló tények vagy adatok valótlanak vagy hiányosak voltak.

Ha a vezető tisztviselői jogviszony két egymást követő, beszámolóval foglalkozó ülés között megszűnik, a vezető tisztviselő kérheti, hogy a legfőbb szerv a következő ülésén döntsön a felmentvény kiadásáról.

A vezető tisztviselők döntően társasággal szembeni felelőssége mellett – mely alapján a társaság működése során elvileg bármikor érvényesíthető a társaság részéről az elévülési időn belül kárigény – a tagok csupán a jogutód nélkül már megszűnt társaság volt vezető tisztviselőivel szemben léphetnek fel kártérítési követeléssel. E kódexbeli szabály alapján tehát a gazdasági társaság jogutód nélküli megszűnése után a társaság vezető tisztviselőivel szembeni kártérítési igényt – a társaság nyilvántartásból való törlésétől számított egy éves jogvesztő határidőn belül – a törlés időpontjában tagsági jogviszonyban állók érvényesíthetik. A tag a kártérítési igényt a társaság megszűnésekor felosztott

vagyonból öt megillető rész arányában követelheti. E rendelkezés részben tekintettel van a társasági jogokban oly fontos felelősségválasztás kritériumára, valamint arra, hogy kizárt legyen az esetleges káron szerzés, valamint a párhuzamos kárigény-érvényesítés.

Ha a gazdasági társaság jogutód nélkül megszűnik, a tagokon túl a hitelezők is felléphetnek kártérítési igénnyel a vezető tisztviselővel szemben, a következő szabályok szerint: A hitelezők kielégítetlen követelésük erejéig kártérítési igényt érvényesíthetnek a társaság vezető tisztviselőivel szemben a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai szerint, ha a vezető tisztviselő a társaság fizetéképtelenségével fenyegető helyzet beállta után a hitelezői érdekeket nem vette figyelembe. Ez a rendelkezés végelszámolással történt megszűnés esetén nem alkalmazható (3:118. §).

3. Az ügydöntő felügyelőbizottság tagjainak felelősségéről

Ha a létesítő okirat a legfőbb szerv vagy az ügyvezetés hatáskörébe tartozó egyes döntések meghozatalát vagy azok jóváhagyását a felügyelőbizottság hatáskörébe utalja (ügydöntő felügyelőbizottság), a felügyelőbizottság tagjai az e hatáskörükben kifejtett tevékenységgel a társaságnak okozott károkat a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint kötelesek megtéríteni. Ha a létesítő okirat az ügyvezetés hatáskörébe tartozó egyes döntések meghozatalát a felügyelőbizottság előzetes jóváhagyásához köti, és a felügyelőbizottság az ügyvezetés határozati javaslatát nem hagyja jóvá, de az ügyvezetés a javaslatot fenntartja, az ügyvezetés jogosult a társaság legfőbb szervének döntését kérni. Ha a felügyelőbizottság jóváhagyta az ügyvezetés javaslatát, az azt megszavazó vezető tisztviselők és felügyelőbizottsági tagok a társasággal szemben egyetemlegesen felelnek a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint. A felügyelőbizottság tagjaira – ügydöntő tevékenységük tekintetében – megfelelően alkalmazni kell azokat a rendelkezéseket, amelyek az adott kérdésben az e törvény alapján döntésre jogosult személyekre vonatkoznak.

III. A tisztviselői felelősség cégjogba és csődjogba vezető szálairól

A magánjogi menedzserfelelősség útjai elvezetnek a cégjogba és a csődjogba is. E jogszabályok által teremtett környezetben az eljárási jogi rendelkezések egyfelől fontos támasztékokat és garanciákat biztosítanak, az anyagi-felelősségi jogi normatartalomnak, másfelől nagy súllyal jelenik meg az igényérvényesítés határideje, módja, a felelősség személyi köre és terjedelme, valamint e kérdéseket érintően a bizonyítás kérdése. A felelősség megalapozásához nyújtott vélelmi szabályok segítik az időmúlás következtében utólag nehezen megállapítható, nehezen bizonyítható körülményekből fakadó bizonytalanságok kiküszöbölését.

1. Hitelezői keresetindítási jog tartalma és terjedelme a kényszertörlési eljárás lezárása után

A kényszertörlési eljárás jogerős lezárását követő kilencvennapos jogvesztő határidőn belül – ki nem elégített követelése erejéig – bármely hitelező keresettel kérheti a bíróságtól annak megállapítását, hogy azok, akik a cég vezető tisztségviselői voltak a kényszertörlés elrendelését megelőző három év időszakában, a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően ügyvezetési feladataikat nem a hitelezők érdekeinek elsődlegessége alapján látták el, és ezáltal csökkent a gazdálkodó szervezet vagyona, vagy meghiúsították a hitelezők követeléseinek kielégítését, vagy elmulasztották a környezeti terhek rendezését. A keresetben a hitelező kérheti, hogy a bíróság kötelezze a cég volt vezetőjét a kényszertörlési eljárásban bejelentett, de az eljárásban meg nem térült követeléseik kiegyenlítésére. Amennyiben több hitelező terjeszt elő keresetet, a bíróság a pereket egyesíti, és a követelések arányos kielégítéséről rendelkezik.

A hivatkozott rendelkezés szempontjából a cég vezető tisztségviselőjének minősül az a személy is, aki a cég döntéseinek meghozatalára ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolt. Ha többen közösen okoztak kárt, felelősségük egyetemleges. A fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezte az az időpont, amelytől kezdve a cég vezetői előre látták vagy ésszerűen előre láthatták, hogy a cég nem lesz képes esedékességkor kielégíteni a vele szemben fennálló követeléseket.

Mentesül a felelősség alól a vezető tisztségviselő, ha bizonyítja, hogy a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően az adott helyzetben az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható valamennyi intézkedést megtette a hitelezői veszteségek elkerülése, csökkentése, továbbá a cég legfőbb szerve intézkedéseinek kezdeményezése érdekében.

Amennyiben a vezető tisztségviselő a cég megszűntnek nyilvánítását megelőzően nem tett eleget az éves beszámoló letétbe helyezési és közzétételi kötelezettségének, vagy nem teljesíti a beszámoló készítési, irat- és vagyonátadási, továbbá tájékoztatási kötelezettségét, a hitelezői érdekek sérelmét vélelmezni kell [Ctv. 118/A. § (3)–(4) bekezdés].

2. Keresetindítási jog tartalma és terjedelme a felszámolási eljárás ideje alatt

A hitelező vagy – az adós nevében – a felszámoló a felszámolási eljárás ideje alatt keresettel kérheti a bíróságtól annak megállapítását, hogy azok, akik a gazdálkodó szervezet vezetői voltak a felszámolás kezdő időpontját megelőző három évben, a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően ügyvezetési feladataikat nem a hitelezők érdekeinek elsődlegessége alapján látták el, és ezáltal a gazdálkodó szervezet vagyona csökkent, vagy a hitelezők követeléseinek teljes mértékben történő kielégítését meghiúsították, vagy elmulasztották a környezeti terhek rendezését.

A gazdálkodó szervezet vezetőjének minősül az a személy is, aki a gazdálkodó szervezet döntéseinek

meghozatalára ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolt. Ha többen közösen okoztak kárt, felelősségük egyetemleges. A fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezte az az időpont, amelytől kezdve a gazdálkodó szervezet vezetői előre látták vagy ésszerűen előre láthatták, hogy a gazdálkodó szervezet nem lesz képes esedékességkor kielégíteni a vele szemben fennálló követeléseket.

A keresetben vagyoni biztosíték nyújtása is kérhető a hitelezők követelésének kielégítése céljából. A biztosíték a bíróság gazdasági hivatalában letéti számlára befizetendő pénzösszeg vagy hitelintézetnél lekötött és elkülönítetten kezelt pénzösszeg (pénzbeli letét), EGT-állam vagy hitelintézet által kibocsátott vagy garantált, a letétbe helyezéstől számított 180 napnál hosszabb hátralévő futamidejű, azonnal beváltható vagy értékesíthető, hitelviszonyt megtestesítő értékpapír, bankgarancia, biztosítói garancia, biztosító által kiállított, készfizetőkezesesség-vállalást tartalmazó kötelezvény lehet. A keresetlevelet – a beavatkozás lehetőségére történő felhívással – és a vagyoni biztosíték nyújtása iránti kérelmet, valamint az eljárásban hozott határozatokat az adós gazdálkodó szervezet azon többségi befolyással rendelkező tagjának (egyszemélyes társaság és egyéni cég esetén a tagnak, külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepe esetén a külföldi székhelyű vállalkozásnak) is meg kell küldeni, amely a meghatározó befolyás alatti időszakban az említett részesedéssel rendelkezett.

A biztosítéknyújtásra kötelező végzés ellen külön fellebbezésnek van helye. A tag, illetőleg a külföldi székhelyű vállalkozás a pénzügyi biztosíték teljesítéséért a vezetőtől való behajthatatlanság esetén kezességet felel. A külföldi székhelyű vállalkozás e kezési kötelezettségéből eredő fizetési kötelezettségét nem teljesítheti a fióktelepe rendelkezésére bocsátott vagyonból.

Mentesül a felelősség alól a vezető, ha bizonyítja, hogy a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően az adott helyzetben az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható valamennyi intézkedést megtette a hitelezői veszteségek elkerülése, csökkentése, továbbá az adós gazdálkodó szervezet legfőbb szerve intézkedéseinek kezdeményezése érdekében. Amennyiben a vezető a felszámolás kezdő időpontját megelőzően nem tett eleget az adós éves beszámolója (összevont [konszolidált] éves beszámolója) külön jogszabályban meghatározott letétbe helyezési és közzétételi kötelezettségének, vagy nem teljesíti a beszámoló készítési, irat- és vagyonátadási, továbbá tájékoztatási kötelezettségét, a hitelezői érdekek sérelmét vélelmezni kell.

A felszámoló a perindítási körülményekről és információkról köteles a hitelezői választmányt, a hitelezői képviselőt vagy a hozzá forduló hitelezőket tájékoztatni.

A vagyoni biztosíték hitelezők közötti felosztásáról a felszámolási eljárás jogerős lezárása után, a marasztalásra irányuló per jogerős lezárásakor kell rendelkezni, a hitelezők pernyertessége esetén. A felosztás a hitelezők között a felszámolási eljárásban meg nem térült követeléseik arányában történik.

3. Keresetindítási jog tartalma és terjedelme a felszámolási eljárás lezárását követően

A felszámolási eljárás jogerős lezárását követő 60 napos jogvesztő határidőn belül – ki nem elégített követelése erejéig – bármely hitelező keresettel kérheti a bíróságtól, hogy a perben jogerősen megállapított felelősség alapján kötelezze az adós volt vezetőjét követelésének kielégítésére. Amennyiben határidőben több hitelező

terjeszt elő keresetet, a bíróság a pereket egyesíti, és a hitelezői követelések arányos kielégítéséről rendelkezik. Amennyiben a felszámolási eljárás jogerős lezárásáig a megállapítási perben még nincs jogerős döntés, a 60 napos jogvesztő határidő kezdő napja a jogerős bírósági döntés napját követő nap [lásd a Cstv. 33/A. § (1)–(6) bekezdéseit].

Nochta Tibor

A jogi személyek körében felmerülő felelősségi kérdésekről, különös tekintettel a vezető tisztségviselőkre

A társasági jogon belül a felelősségi kérdések hagyományosan kiemelt érdeklődésre tartanak számot. Gyakorlati jelentőségüknél fogva az elmúlt két évtizedben a bíróságok is gyakran foglaltak állást ezzel kapcsolatban, emellett pedig a jogirodalmat is intenzíven foglalkoztatja ez a terület. Ezen várhatóan az új Ptk. hatálybalépése sem fog változtatni, hiszen az új kódex a maitól jelentősen eltérő alapokra helyezi a kontraktuális felelősség szabályait, amelyek a társasági jogon belül is meghatározó jelentőséggel bírnak.

Az új Ptk.-hoz kapcsolódóan ugyanakkor a felelősségi kérdések már nem egyszerűen társasági jogi problémaként jelentkeznek. Jelentősen kibővül ugyanis a jogi személyekre vonatkozó szabályanyag, így a felelősségi kérdések egy része is egy magasabb szinten, a jogi személyek általános (közös) szabályaiként jelennek meg. Emiatt nemcsak a kártérítési felelősségi szabályok változásaira, hanem a jogi személyekre irányadó új rendelkezésekre is figyelemmel kell lenni.

I. A szerződésszegésért való kártérítési felelősség új szabályai

A felelősségi szabályok körében az új Ptk. 6:142. §-a hoz alapvető változást, amely a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősségről szól. Ez a szakasz kimondja, hogy aki a szerződés megszegésével a másik félnek kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentésül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a szerződésszegést ellenőrzési körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozta, és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje vagy a kárt elhárítsa.

Ezt egészíti ki a 6:143. §, amely a kártérítés mértékéről rendelkezik. Eszerint kártérítés címén meg kell téríteni a szolgáltatás tárgyában keletkezett kárt. A szerződésszegés következményeként a jogosult vagyonaiban keletkezett egyéb károkat és az elmaradt vagyoni előnyt olyan mértékben kell megtéríteni, amilyen mértékben a jogosult bizonyítja, hogy a kár – mint a szerződésszegés lehetséges következménye – a szerződés megkötésének időpontjában előre látható volt. Szándékos szerződés-

szegés esetén azonban a jogosult teljes kárát meg kell téríteni.

Az új Ptk. – szemben a hatályos Ptk. 318. §-ában foglalt utaló szabállyal – két szempontból is eltérő alapra helyezi a deliktuális és a kontraktuális felelősség szabályait. Egyrészt másként határozza meg a kimentést a szerződésszegési és a szerződésen kívüli kártérítési felelősség esetében, másrészt pedig különböző szabályokat állapít meg arra vonatkozóan, hogy a kárt milyen mértékben kell megtéríteni.

Az új kódex indokolása ezzel kapcsolatban azt emeli ki, hogy ennek a koncepcionális változásnak az az oka, hogy a kártérítési felelősség gyökerei eltérőek a szerződésen kívüli jogellenes károkozó magatartás és a szerződésszegés esetében. Az eltérő kiinduló helyzetből adódik, hogy a károkozó magatartás más természetű a két területen.

A szerződésszegésért való kártérítési felelősség szerződéses kötelezettségvállalást, illetve annak megszegését tételezi fel. A döntő különbség – hívja fel rá a figyelmet az Indokolás – tehát az a felelősség két területe között, hogy a kontraktuális felelősséget egy önként, tudatosan, átgondoltan vállalt szerződéses kötelezettségvállalás megszegése alapozza meg. Ez a feltétel hiányzik a deliktuális kárfelelősség esetében.

Minderre tekintettel az új Ptk. a szerződésszegési kártérítési felelősség szabályozásánál egyrészt megszigorítja a szerződésszegő fél kimentését, másrészt korlátozza a megtérítendő következménykárok – ideértve az elmaradt haszon – mértékét. Az új szabályozás tehát elszakítja a kontraktuális felelősség szabályait a deliktuális felelősség körében változatlanul fenntartott felróhatósági (vétkeességi) elvtől. Emellett pedig – az ún. tapadó károkon túlmenően – a szerződésszegéskor előre látható károokra korlátozza a kártérítés mértékét.

Ez a két változás szorosan összefügg egymással. A megszigorított, objektív alapú kimentés és a kártérítés nagyságának korlátozása az Indokolás szerint egészséges egyensúlyi helyzetet teremt a vagyoni forgalomban a szerződő felek közötti kockázatmegosztás terén. Ennek hátterében az a nézet áll, miszerint valamely tevékenység üzletszerű folytatása szükségszerű kockázatvállalást jelent, és az esetleges konfliktus feloldása